

**R. P. Christophori De Ortega È Societate Iesu, Quondam
Scolasticæ Theologiæ publici Professoris, ac ejusdem
Facultatis Præfecti ... Theologia Controversiarum
Dogmaticarum, & Scholasticarum, de Divina ...**

**Ortega, Cristóbal de
Lugduni, M.DC.LXXX.**

Quæst. I. De variis iustitiæ acceptionibus, atque strictæ essentia, &
speciebus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94285](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94285)

quit; sed mediate solum, vt summum, in voluntate libera, quæ supponitur ad huiusmodi voluntatem, & exercitium necessarium: verbi gratia in præintentione aliquid faciendi, in voluntate aliquid loquendi, & reuelandi, atque in re præfenti, in promittendi voluntate.

DISPUTATIO II.

De stricta & propria Dei erga homines, seu rationales creaturas iustitia.

EM ingredimur inter Vasquianos præfatum & Soaritas Theologos valde controuersam, & ad fastidium penè agitatam, multisque æquiuocationibus obnoxiam, & fortassis plenam. Eas verò vt vitemus, iustitiæ acceptiones laxiores præmittenda sunt, propriæque, & strictæ natura explicanda, atque in suas species, & partes proprias (nec solum potestatiuas, quas vocant, & aliquantulum similitudinarias) diuidenda. Ex quibus demum præfatis dispensationis punctum, scopus, ac difficultas ita proponatur dilucidè, vt nullus æquiuocis responsionibus, argumentis, ac subterfugiis pateat locus.

QVÆSTIO I.

De Variis Iustitiæ acceptionibus, atque strictæ essentia, & speciebus.

IN qualibet Iustitiæ acceptione subicienda, & explicanda (etsi non strictæ, de qua præcipue disputatio hæc instituitur) qua ratione, atque in quibus Deo conueniat examinare, & statuere, tametsi obiter, oportebit.

CERTAMEN I.

Amplissima Iustitiæ, quam legalem vocant acceptio.

1. **C**VM Iustitiæ nomen ipsum æqualitatem cum aliquo importet, sit, vt omnis æqualitas affectus seu operationis nostre cum lege, aut rationis dictamine recto iustitia dicatur: qua acceptione idem prorsus, quod virtus sit, atque virtutes omnes permeet, & complectatur. Eam Iustitiæ acceptionem docuit Arist. 5. Ethicor. cap. 1. sub init. ita ample iustitiam acceptam definiens: Videmus omnes talem habitum dicere iustitiam, quo homines apti sunt ad res iustas agendas, & quo iusta agunt, & volunt iusta. Cuius definitionis bonitatem sic confirmat: videtur iniustus esse, & qui à legibus exhorbitur, & qui plus capis, atque iniquus: quare patet, & iustum esse eum, qui legitime facit, & eum qui æquus est, iustum ergo est quod sit legitimum, & quod sit æquum. Subinferturculè colligit inde. Omnia legitima esse quodammodo iusta: ea namque, quæ à facultate ferendarum legum sunt definita, legitima sunt: & horum unum quod iustum dicimus esse: ipse autem leges de omnibus dictant: quod in singu-

lis virtutibus illicò ostendit: consonat Augustinus 19. de ciuit. cap. 21. & 27. post medium scribens, in ratione que iustitia est, vt obedienti Deus homini, animus corpori, ratio autem virtuti etiam repugnantibus imperet, vel fugiendo, vel resistendo. Iern. 59. de temp. post med. Iustitia non aliud est, quam non peccare: non peccare autem legis præcepta seruare. Anselm. Dialog. de veritate cap. 13. post med. Iustitia est restituendo voluntatis prout se seruata: & sine confirmat, quia iusti aliquando restituntur recti corde, id est, recti voluntate: aliquando recti sine adiectione cordis, quoniam nullus alius instigatur rectus, nisi, qui rectam habet voluntatem: vt est illud gloriamini omnes recti corde: & illud: videbunt recti, & latrabuntur. Consonat S. Thom. 2. 2. quæstion. 8. 5. art. 1. & 6. corpor. fine. Explicans ad iustitiam virtutes omnes pertinere, quatenus homines, vt Reipublicæ partes, ad bonum commune earum actus, quemadmodum, & leges, referunt: vt dicitur 1. Iustitia ff. de iustitia, & iure. Atque eo sane respectu, vt sic distinguitur ab Austeritate proximè sub capitis finem: quia, qua virtus bonum solum operantis respicit, sicuti, & obedientiæ, que legem etiam attendit, quatenus talem honestatis propriæ regule sunt. Vnde 3. Politic. cap. 3. obseruat non esse eandem boni ciuis, ac boni viri virtutem. Hinc Aristot. 2. 2. cap. 1. approbat vulgare illud, Iustitia in se 3. virtutes continet omnes: & concludit. Hæc igitur iustitia non pars virtutis, sed tota virtus est. & Ambros. 1. de Abrah. cap. 10. sub init. Iustitia sola est, qua virtutes omnes complectitur, & commendat omnes.

2. Duo ex dictis sunt prona. Primum: Iustitiam in late acceptam, in eam, quæ propriæ conscientie, & rationis dictamini, quatenus bonum Reipublicæ concernit, conformatur, & in eam quæ legibus idem commune bonum attendentibus se se adaptat, diuidi posse: & postrema quidem hæc proprietate, & rigore sermonis iustitia legalis est, secus prima, quæ tametsi bonum etiam commune, quod iuuat leges, attendat, at non attente leges ipsas, & quantum attentione, & respectu formaliter legalis est, & sermonis proprietate cõpellatur: quare & qui legibus, nec subit nec possit subiacere, dummodo in virtutum exercitio commune Reipublicæ bonum attendat potest primo modo explicata iustitia conuenire, licet secundo modo nequeat, id quod obseruandum, vt docetur de iustitiæ acceptione hac ampla Deo concedenda, vel neganda, aduersus sententiam conciliantur. Secundum autem: hæc eadem ampla acceptione virtutes omnes, tam distributiue: quare & vnanquamque earum locum, quam collectiue, siue coniunctim sumptas, & simul polle iustitiam appellari. Primo modo virtutes omnes distributiue, & singillatim iustitia dicuntur sepe in scriptura, quoties plurali numero dicuntur, siquidem omnium virtutum coniunctum non patitur pluralitatem, sic Psalm. 118. iustitia Domini recta lætificantes corda. Deuter. 4. Scia quod docuerim vos præcepta atque iustitias, sicut mandata mihi Dominus cap. 27. facies mandata atque iustitias quas ego præcipio tibi, quibus similia habentur cap. 33. vult. 21. Paralip. 7. Psalm. 7. 49. 88. & aliis, & illis Martia. sine modo sic decet nos implere omnem iustitiam; vt omnem distributiue sumi contextus suadet: iustitiæ vero pro omnium virtutum coniunctum, ac simul sumptarum collectione acceptio est etiam frequens proprior, & frequentior apud Aristotelem, & reuerentiores Patres, nam vt eorum verba perpendentibus constabit. Eaque acceptio frequentissima scripturæ est Ezech. 18. & sepe aliud iustus is solum dicitur, qui omnia legis singularium enumerata seruat: atque ex generali illa Iacobi regula cap. 2. quicumque autem totam legem seruauerit, & custodierit in vno, factus est omnium reus, quatenus, scilicet, quominus reus, & iniquus, seu iniustus absolute non sit, reliquorum obseruatio non obest. Et quidem, qui generaliter in aliquo tantum delinquit, iniustus absolute est apud omnes. Neque enim cum, qui occidit, non autem furatur, aut mechat, iustum absolute, vulgo, aut Theologicè habemus, aut dicimus, sed absolute iniustum, impium, & iniquum immò verò, si vt iustus est absolute esset, legis, aut præcepti vnius obseruatio latiforet: contra vero omnium omnino transgressio, vt iniustus esset, absolute requireretur, vix iniustus abso-

lur aliquis foret, atque ij quos iniquissimos reputamus, absolute iusti omnes forent: cum vix, & ne vix quidem de eis quis fuerit, qui ita omnes leges, & virtutes proterat, ut nullam proflus omnino obferret. Ratio autem est: quia equalitas, cuiusvis generis sit, cum parte solum extenit alterius facis non est, ut ipsi aequalit aliquid absolute sitae dicatur; alioqui palmus vnae absolute equalis foret ac diceretur. Aequalitas autem cum lege, aut rationis dictamine in materia alicuius legis, & virtutis tantum in ordine ad bonum commune, solum est cum parte earum: quare nec est absolute equalitas, & iustitia cum illisquam rationem asserit sui profunde subdit Iacobus immediate numero 11. *qui enim dixit, non machaberis, dixit & non occides. Quod si non machaberis, occides autem, falsus es transgressor legis.*

3. His practictis explanationibus, & diuisionibus iustitiae, ita vniuersum acceptae, dubitatur à Theologis primo: an legalis iustitia explicata proprie Deo conueniat: in quo de nomine solum (ut bene Ruiz d. 57. sect. 2. n. 1.) Catholicis Doctoribus esse controuersia potest. Asserunt Scotus in 4. d. 46. q. 1. §. de primo dicendum. Sotus de iustitia & iure lib. 3. q. 5. art. 4. ad primum sub finem: Rebell. lib. 1. q. 4. sect. 4. Lorca 1.2. d. 44. de gra. §. *Hac ergo ratione*. Nauarrete 1. p. q. 21. art. 1. controuers. 28. §. 6. quam sententiam variis eiusdem conclusionibus, ac praecipue eius propositione citato num. 1. attentis, ut probabiliores, propriiorque modi loquendi sedatur palus Ruiz noster. Negant verò Argentina in 4. d. 46. q. vult. artic. 1. sub init. vbi etiam Bassolis, Sotus, opuscul. de iustitia Dei sect. 4. numero 8. Petanus 1. p. question. 2. art. 1. d. vnic. coucl. 2. P. Ioann. Arpold. ad eundem articulum dub. 3. qui tamen (sicut & reliquis negatiue Patroni) de iustitia legali, ut speciem virtutem dicit fundatam in iure totius Reipublicae praualente contra priuatorum iura, & commoda, qui sunt partes illius loquuntur: quo pacto in his qui partes reipublicae non sunt, nec communiibus eius commodis, vti, fruique possunt, nequit legalis iustitia reperiri: quare, & neque in Deo, qui nec pars vniuersi proprie est, nec contra quem in vniuerso ius proprium potest excogitari: & sane ita accepta iustitia non amplius stricte iustitia speciei, quae speciale genus iuris proprii in altero essentia sua supponat: quare eius est accepta non est praesentis questionis examen, sed disputationis sequentis. Solum ergo de iustitia legali, cuius commune bonum Reipublicae, seu vniuersi, & quae omnes illud concernentes attendit (sive illud attendens pars vniuersi proprie sit, sive non; sive respectu ipsius, & contra ipsum ius aliquid proprium vniuersum hoc habeat, sive non habeat) potest nunc de legali iustitia Dei disputari. Neque dubitandum est, quin ea virtus, quatenus commune Reipublicae bonum, quod & leges etiam attendunt specialis sit virtus, & reliquis diuersa, neque eas formaliter claudens, adhuc tanquam species, est virtualiter, & imperatiue omnes complectatur: quatenus ex eo fine, & intentione possunt reliquarum virtutum actus eligi, imperari, atque procedere: quare neque ampla illa iustitiae acceptio, quae vel omnes distributivae virtutes permeat tanquam species, vel omnes coniunctivae tanquam partes, quod iustitia absolute talis consistit, eam specialem virtutem, quae vniuersi bonum attendat continetur; sed pars potius iustitiae, si accepta est, sicut speciales aliae virtutes, quibus omnibus totalis iustitia in nullo deficiens constat, ut autem de legali Dei iustitia specialis, quatenus vniuersi bonum in suis actibus, & operibus Deus, attendit, distinctus, liberiusque, & operibus Deus, attendit illa acceptio, statuat de iustitia Dei in nullo deficiens significatur, itatendum virtutis omnis in vi conset specialis virtutis, legalis decisionem, nullatenus ab scriptura, aut Patribus fuisse attractam: quare in eius examine, ac decisionis maiore à nostro Ruiz ad scripturam, & Patres provocari.

4. Dico ergo primo iustitia, prout omnem virtutem, tam distributivae, quam collectivae in nullo deficientem significat, & conuenit in Deo est: conclusio dogmatica in scriptura Patribusque expressa est, & à nullo subinde Doctore Catholico negata, nec, & ita fidei nostrae iustitiam, ab vilo neganda est, siquidem idem ipsum

dogma impeccabilitatis Dei, atque in praesentis conclusionis terminis expressum illis Psalm. 10. *Iustus Dominus, & iustitias dilexit.* Psalm. 50. *ut iustitias in sermonibus tuis;* & vinctus cum indicaris. Psalm. 144. *Iustus Dominus in omnibus viis suis: & sanctus in omnibus operibus suis.* Secundo: ex aliis locis, quibus iustitia Dei adeo reliquis creatis praecellens asseritur, ut illius comparatione haec omnes iniustitiae, atque in multis à iustitia, & rectitudine deficiant. Psalm. 142. *Non iustificabitur in conspectu tuo omnis vivens, ut ibi exponunt Hilarius Arnob. Euthym. Gregor. Magn. Hieronym. qui etiam epistol. ad Celsiphontem, & expositores reliqui atque Bernard. sem. 61. in cant. med. sem. 5. de verb. illai. 64. Omnes iustitias nostras quasi pannus menstruas, ad quam etiam Patres, & interpretes & Ild. 1. sent. c. 27. §. 3. vbi hyperbolice iustitiam creatam, quamvis comparatione Dei dicitur peccatum: eo, nimirum sensu, quo loquitur lux solis comparatione tenebre, & disparat iuxta Gregor. proximo loco citandum ad verba haec Iob. 4. *Nunquid homo Dei comparatione iustificabitur?* & c. 9. *Non iustificabitur homo comparatione Dei.* c. 25. *Nunquid iustificari potest homo comparatus Deo, aut apparere mundus natus de muliere.* Ad quae loca interpretes videndi praesertim Mag. Greg. 5. Moral. c. 26. lib. 9. c. 1. 9. 11. 26. & 28. & lib. vlt. c. 1. Aug. lib. ad Orosium contra Priscillianistas c. 10. Hier. epistol. ad Damasc. ver. fin. Dialog. 1. aduersus Pelag. versus med. idcirco Anselm. dialog. de veritate c. 10. post definitionem iustitiae ea amplitudine acceptae, cuiusque probationem inferit, *Si vero rectitudinem illam dicimus propter se feruari, da nulla alia rectitudine (quam diuina) tam conuenienter dici posse videtur: sicut enim non aliud illam, sed ipsa se feruat, nec per aliud, sed per se: & ita non propter aliud, sed propter se, &c.**

5. Dico secundo: specialis virtus iustitiae legalis proprie Deo non competit (adhuc modo explicato, quo sub hanc praesentem potest questionem venire, abstrahendo ab eo, quod solum, ei qui proprie vniuersi pars, & contra quem proinde ius vniuersi praualeat possit conuenire) competit autem quatenus dicit virtutis exercitium ob vniuersi commoda legibus intentat. Probatur prima conclusionis pars: quia, ut supra dicebamus legalis iustitia propria dicitur, quae cum attentione, & respectu ad leges exerceatur: ergo cui repugnat ex lege, & ob legem operari, repugnat operari ex iustitia legali. Atqui repugnat Deo ex lege, sive ob legem operari: ergo repugnat Deo operari ex iustitia legali: subsumptum probo, quia respectu Dei repugnat dari proprie legem, quae essentialiter dicat superioritatem illam ferentis respectu eius, pro quo lex feritur: & quae respectu Dei esse prorsus in aliquo nequit. Probatur postremum hoc: quia Deus sui ipsius nequit esse superior: reliquis autem (quae creata necessitate esse debent) essentialis Deo subiectio est, & superiori-rati repugnans. Hanc rationem attingere etiam doctores negatiue: cum autem ab aliis rationibus, quae in legali propria iustitia interueniunt, & ob quas etiam illam Deo deuegant, praesentiar, illos omnes haec nostrae conclusionis pars prima Patronos habet exploratos: quod autem à Patribus, & Theologis sibi ipsi lex dicatur Deus; improprie accepta lege dicitur: ut significetur, ab aeterno recte rationis suae dictamine (quod naturalis rationalibus creaturis aeterna lex est, & creaturarum rectorum legum origo, & archetypus) nullatenus posse defletere: quod quia firmiter sancti, atque ad rationis dictamen in suis operibus sequendum habitualiter obfirmati imitantur: iustis non esse posita lex dicitur: tanquam absolute physice, ac metaphysice possint ab illo, ac subinde à recto, & bono defletere. Citius ergo Deo, qui nullatenus à recto suo dictamine deficere potest, lex propria posita negabitur. Item sicut Princeps legislator, quoad vim directivam suis dicitur legibus teneri: tamen proprie, & absolute legibus suis subiacere nullatenus dicitur: quia sibi superior non est, nec amplius, quam dictamini recto, ex quo leges condidit, sequi tenetur: ex lege tamen alia naturali ipsi ac potestati suae superiori, quae prorsus respectu Dei, esse nequit: quare ex solo recte suae rationis dictamine, & decentia sibi ipsi, non autem legi vili debita, recte necessario operatur: quin possit, quotiescumque operetur, à recto, & bono defletere.

6. Secunda conclusionis pars est nostri Ruiz, & Doctorum omnium pro sententia affirmante reatorum numero 3, neque ab illo negative sententia Patrono negata, à sanctorum Theologo neganda. Probatur: quia velle Deum agere aliquid ob bonum commune Reipublicæ (quod leges intendunt) atque etiam universi, honestissimum est: ac proinde Deo decessitissimum huicque deficere, absque alia præstantiore ratione (etsi ius in Re publica, & universi proprium contra Deum non adit, inonestum, ac turpe, vt de se patet: ergo in Deo est specialis illa virtus, quæ bonum Reipublicæ, quod leges, & universi habitaliter attendat, eique cum Dei indecentia deficere non patiatur. Probatur secundò: quia, vt conclus. 1. probatum est, iustitia, propterea omnes virtutes, & distributiue, & collectiue acceptas significat, & coercet atque omnem ab eis, vel earum aliqua deficietiam vel decessitabilitatem excludit, in Deo continetur (id quod intelligendum est de virtutibus omnibus, quæ essentia sua imperfectiorem aut indecentiam in eam habent nec arguant, nec deoluant) Atqui velle, agere Deum ob bonum commune Reipublicæ, ac universi nullam imperfectiorem aut indecentiam arguit, aut deoluit in ita volente, aut agente: ergo & in Deo est, & ita vt omnem ab ea deficietiam vel decessitabilitatem ab eo excludat. Probatur tertio ex iis, quæ conclus. 3. statim dicemus. Cum autem in hoc respectu & attentione ad bonum commune Reipublicæ virtus hæc specialis Dei cum legibus omnibus Reipublicæ, & communitatis, quæ commune bonum illarum præcipue, & directè intendunt, conueniat; dubium non est, quin aliquatenus siue ex parte obiecti formalis, & directi legum legalis virtus dici merito debeat. Contra hanc secundam conclusionis affirmatiuam partem argumenta absolute negantium Deo legalem iustitiam non militant, immò neque eorum mens discordat, vt diximus, atque argumenta eorum memodata demonstrant.

7. Dubitat secundò. An legalis iustitia in Deo providentia, & gubernatione rerum secundum se sumptura naturali, ac supernaturali exerceatur? & de propria negandum est ob rationes supra tactas & de impropria verò, quam admittimus, concedendum: etenim, quod ad creaturam agentium, & dispositionum naturalium exigentiam, vniuersi bonum, commoda, & splendorem à Deo primum inditum in naturali providentiâ, & gubernatione vniuersi, Deum illam, vel plurimum, attendere, & experientia demonstrat, & Philosophi Sapientiores, & Patres obseruant: vt Athenagoras libro de resurrectione post medium, Dionysius Areopagita c. de diuinis nominibus à med. & vers. fin. Tertull. 2. contra Marcionem cap. 11. fine & 12. lib. init. August. lib. de ciuit. animæ c. 33. Ambros. in Psalm. 1. id Isaac 40. Ecce gentes, & vestigia sceles, & sunt monitionum flauera reposita. Qui in eo iustum Dominum, & iustitiam, nostro hoc sensu, exercere aiunt: vt & Epiphanius hæresi 66. post epist. Marcell. pag. 3. vbi etiam creati arbitrii libertatem continui, seruatiue luxta eius exigentiam, non bonitati Dei solum, sed & iustitiæ tribuit: sicut & plures alij. 2. d. qu. 1. & 2. & in retributione bene, vel malefactorum ex temporalibus bonis, si iniusti, & non sancti bene operantes sunt; ex spiritalibus, si iusti eadem gubernatrix Dei iustitia legalis explicata (vt abstraham modo an stricta sit?) intercedit; elucet in præmio infidelis Regis Babilonis Ezechiel. 29. & Ægyptiarum obstrictrum mafculos fetus Hebræos occultantem exodi 1. vt Magn. Gregor. interpret. est 8. Moral. cap. 2. post medium: in Romano imperio obseruauit Augustinum 5. de ciuitate cap. 12. & 13. & generaliter qu. 24. ex lib. 83. questionum quibus consonat S. Thom. 1. 2. q. 21. art. 3. & 4. qu. 114. art. 10. De iudiciorum vero, & prauorum iusta à Deo in alia vi retributione Athenagoras citato lib. post med. ad finem pen. Multa, & præclara Chryl. in 2. ad Timothei. 1. homil. 3. & c. 1. homil. 8. lib. moralis init. & 2. Corinth. 4. homil. 9. lib. iust. moral. ad Philip. 2. ferm. 6. fine tom. 2. homil. 4. de Lazaro circa med. tom. 3. orat. 4. de prouidentia, scđ fct. 4. & 8. lib. 1. de Prouidentia versus finem. Nazianz. carmine Iambico 1. quod est de ipso aduersus inuidos vers. fin. Cyrill. Hierosolym. Cath. 18. col. 1. inde resurrectione

probas, A. 1. de libero arbitrio, et in Plauti, *id labor est ante me dante inuon in sanctuaria dei* et intelligam in nonisimis eorum. Clem. Romanus 3. cognit. circa med. Basil. Homil. 12. in princip. Propter circa med. Tertull. 1. contra Marcionem c. 15. init. Clem. Alex. 1. Pædag. c. 8. longè à contra contra negares Del Proidentiam. Ancil. cap. 1. Profol. Damasc. de debe post med. recitari ex Ruiz d. 57. sect. 3. et alij, qui Del ista proidentiam ex iusta operum retributione, vel in presenti, vel in alia vita probant frequentissime: quod argumentum continent illa loca Hier. 12. *Insuper, Domine, si disputem tecum, uerum tamen ista loquar ad te*. quare uia impiorum propertiam? &c. & Abacuc. 1. *Pol me med. Refpicere ad iniquitatem non poteris: quare respice super iniqua agentes? & taces, deplorante inuol iniquitas se? & que in dem subdit. c. 2.*

CERTAMEN II.

*Proprie, & stricta iustitia definitio,
explicatio, & in suas species
divisio.*

1. **V**igata apud omnes fūctiō, ac proprie iustitiae definitiō, ex consensu Philoſophorum, & inſtitutionum ſenſu huius traditur ab Vlpiano f. de iustitia & iure. *Iustitia est constans & perpetua voluntas iuxta legem unicuique tribuendi*: quae definitio ad verbum habet inſtitit. Codem titulo *f. iustitia*. Tradit enim inſtitutio a Patribus Aug. de liber. arbit. c. 17. ſub init. *igitur, quid dicam esse in iustitiam, quae iuxta cuiusque voluntatem* 19. de ciuit. c. 21. circa med. *iustitia est virtus, in qua cuique tribuitur*. q. 31. ex lib. 83. quæſtione ſua inſtituit *iustitia est habitus animi communis virtutis ordinem suam cuique tribuens dignitatem*, Nyſſen art. Cinc. cap. 2.6. ſub init. *iusti est pro meritis cuiusque tribuere illi interius: iustitia est proprium, emissionis illa primæ iuris principia & causis prius recitat. Nazianzen. c. 10. iambico 1. post initium iustitia est in qua iustitiam requirere. Ildor. 2. Etymol. cap. 24. circa med. Socrate definit. quæ recte dicenda ſunt quæque de ſubſtantiis. Eandem definitionem tradit Ariſtot. *f. Ethic. cap. ſubiunctis enim definitionis ex ipſo citate certam 2. reſtrictionibus*, in hanc de ſcripta proprie hæc dicitur generalis illa ſua recidit proprius: quæ præſentia ſiſtitie proprie definitio, vñ dogma à Philoſophis. Patribus, ac Theologiſ fixum, eternumque ad reſpectu in quæſtionibus diſputationis huius ſcientiæ, habenda eſt: eſt autem in iustitia omni propria, & ſequentem reſpectum rerum, in quibus exercenda eſt, eſſentialiter inſtitutum habere, inde enim iustitia, ſive æqualitas in p^{ri}ncipio nominatur.*

[illegible]

contra debitorem huius debito stricto respondens, vt debitum summam ex iure suo, & stricta iustitia possit repetere, repetatque, si velit, cum tamen ad sui iuris vsum, & debiti repetitionem à debitore nullatenus ex iustitia compellatur: vt si suo iure utatur, ac repetat contra iustitiam delinquit: immò verò, vt ex amicitia, charitate, misericordia non petat, sed debitum porius totum condonet debitori suo stricto illo iure repetendi nullatenus prohibetur, vt patet id quod in hac disputatione præ oculis habendum, vt æquiuocatio, ex qua affirmantes, & negantes strictæ ac propriæ iustitiæ Dei erga creaturas exercitium sæpe decedant, facile deprehendatur.

3. Iam strictæ & propriæ iustitiæ species sunt iustitia commutativa, iustitia distributiva præmiorum iustitia punitiva, seu vindictiva: vt legalem specialem (de qua satis cert. 1.) nullam nunc faciam iustitia commutativa essentia sua respiciat æqualitatem dati, & accepti in iis, ad quæ ius aliquis habet atque alter ea ipsi reddendi proprium, ac strictum debitum. Eiusmodi æqualitatem dati, & accepti ita essentialiter à iustitia propria ac stricta commutativa respici, vt nisi in iis esse strictam iustitiam repugnet, docuit Arist. 1. Ethic. c. 2. S. Th. 2. 2. q. 61. art. 3. Ad hanc autem rationem dati & accepti propriam, idem Aristot. 1. Ethic. cap. 4. & 5. videtur requirere, vt dominium dati, ex iustitia nullatenus penes dantem absolute remaneat, totumque dati eius dominium transeat, sique penes illud ex iustitia, iureque stricto suo recipientem. Hoc tamen additum omnes fere iustitiam in Deo propriam specialem, & strictam afferentes, de speciali propria, & stricta iustitia esse negant; sed solum iustitiæ inter imperitos agentes ex iustitia, nempe rationales creaturas: quod ad apparentibus fundamentis ostendere conatus est nosse Passolus tom. 2. in 1. p. q. 27. art. 1. dub. 1. à nam, p. 2. lectum 17. vt negantem non tamen etiam Ioannem Populium ad eundem articulum dub. 1. §. 2. à versu Ad 1. art. 1. *nonnullum alio modo* pene traxerit secum. Verum ego is etiam omnibus fundamentis solita, debitaque, ac æquitas mihi ingenuitate perpenis non acquiesco. Censco enim hoc quod citatis locis ex 1. Ethic. Arist. dixit, nihil prius præter explanationem materię essentialis, seu necessitatis iustitiæ ab ipso designatæ: 1. Ethic. c. 2. vocibus dati, & accepti addere. Neque enim datum, acceptumque absolute absque absolute talis domini rerum datione, & acceptance esse potest: absolute verò talis domini datio, & acceptio absque eius abdicatione ex parte dantis, & translatione in accipientem esse nequit: quare nihil his terminis additur, sed dati, & accepti absolute talium natura, & essentia explicatur. Aliud, quod Arist. 1. Ethic. cap. 1. vers. medium, & Philosophi addunt, pro materialiter materię, in qua versari iustitia debet (nempe, vt sit velle recipienti) facilius posset ab vniuersalissima iustitiæ commutatiue ratione reici, atque asseri ad iustitiam commutativam inter rationales creaturas tantum exercendam pertinere. Sed de hoc ex insinuo q. 2. cert. 2. num. 3. & 4.

4. Secunda species iustitiæ propriæ specialis, & strictæ, vt diximus, iustitia distributiva est. Versaturque in bonis Republicæ, & communitatis, pro cuiusque meritis distribuendis; cum autem merita, non ex præcisa operum quantitate secundum se sumptorum attendantur semper, sed plerumque etiam personæ operantis dignitas ad eorum iustitiam æstimationem; dubitatur: an æqualitas inter meritum, & mercedem illius seruanda mathematica, seu Arithmetica, an geometrica, & proportionalitatis esse debeat? Siquidem, non quantum mathematicè opus sit, sed moralis, ac prudens solum personæ atque dignitatis eius quantitas, & magnitudo ad æquam commensurationem consideranda est, quæ mensuræ mathematicæ, non subiacet, sed solum prudenti æstimationi. Ego verò censco, si in præmium operum bona etiam publica distribuuntur (aliud quippe erit de eis, quæ ob solam dignitatem personarum quandoque distribuuntur, & quæ præsentis disputationis è re non sunt) Mathematicam, & Arithmeticam æqualitatem, valoris meriti operis cum præmio seruandam ex iustitia distributiva, atque dignitatem personæ ad præmij qualitatem solum esse pensandam: quia respectu minus dignæ personæ recte operantis apta præmij materia est quæ respectu dignioris esset inepta. Puta pecunia respectu Gregarij militis

Christoph. de Ortega de Deo Vno, Tomus II.

strenuè dimicantis apta præmij materia est; secus autem respectu viri Principis, seu Magnatis æquè strenuè in bello gerentis, quem honoris solum præmia decet. æquè tamen in hoc genere magnitudinis cum præmij pecuniæ Gregarij præstandi magnitudine, etsi quandoque præmij quantitas ad qualitatem, & qualitas ad quantitatem trahi ex operantis circumstantiis, & adiunctis possit: vt controuersi, de merito, cuiusque ad supernaturale præmium eleuatione fuscè docui, nec nimis curte controuersi de incarnatione, plures de satisfactione, & merito Christi arduas alias difficultates inde complanans. Quoniam verò præmiorum distribuendorum bona communia Republicæ sunt ex eius iure eam æqualitatem præmij in distributione seruare ex iustitia tenetur distribuens, & nature, & Republicæ lege, atque ex iure inde etiam orto personæ recte operanti præferreque. si præmij vnicui sit competitorique plures digniores, si cuncti & cum plures ad concursum & certamen, siue literarum siue militarie quidæ simile pro præmio aliquo consequendo vocantur. Tunc enim digniori iure naturali indispensabili debetur: non autem minus digno, tamen digno; nisi concursus ad examen solius sufficientie sit, vt in præbendis, seu beneficiis patrimonialibus, quæ dicunt, sæpe contingit.

5. Tertia iustitiæ propriæ, & specialis species est vindictiva, seu punitiva iustitia quæ in supplicis iuxta fecerum magnitudinem infligendis, erga iniquos, & prauos exercetur à legitima iudicis potestate, in iudicibus creatis legitima potestas à Republica tandem prouenit, quæ vel per se immediatè, vel per Principem, in quem ipsa ius dicendi, atque gubernandi consultit potestatem, iudicem constituit, cuius constitutione, & acceptance, manet Republicæ ex iustitia obligatus ad æquam vindictam de malefactoribus per penas iustas sumendam, atque item priuatis personis à delinquente læsis, quarumque proinde interfit vindicta, & satisfactio: quare sic constituto iudici liberum, integrumque non est penam debitam delinquenti non infligere; sed in penæ debite, siue ex parte, siue ex toto remissione in Republicam, & priuatam, si adit, personam delinquentis crimine læsam peccabit contra iustitiam quod ipsum de Republica, si sibi ius puniendi referuat, & de Principe, Regeque, cui etiam ea potestas à Republica facta est, dici prius debet. Ceterum Deo, cui natura sua ac prorsus à lege omni exempto, nec ab alio, sed à se ipso omnium creatorum iudici, ac Domino, etsi, qua iudici formaliter, ius vindicte malefactorum proprium, & strictum competat, non autem puniendi obligatio, quæ ex iure, vel republica, vel priuata personæ læsæ contra ipsum orti solimmodo possit, quod quærit, paratque siue priuata personæ, siue creaturarum vniuersitati à delinquente læsis contra Deum nequit. Vnde fit, vt iudiciariæ huius potestatis diuine iurisque supremi vindicandi, atque puniendi delicta exercitium integrum, liberumque omnino natura sit; quin in penarum, siue ex parte sui siue ex toto, remissione delinquenti cuius facta, contra iustitiam, iulve aliquod delinquit; tamen iure suo proprio, & stricto vti contra delinquentes possit, vtrunque de facto, cum ex ea iudiciaria potestate fontes puniunt, ac proinde & ius illud, in delinquentes exercet, quod ius hoc proprium Dei contra delinquentes valde à iure priuata personæ læsæ delictis alterius differt. Huius enim ius iudiciarium non est, nec ad malefactorum etiam contra ipsum punitionem, & vindictam, sed pure commutatiue iustitiæ, vt tantundem ei relatiatur, quantum damni passus alterius scelere fuit: ex quo agere coram publica potestate contra sui læsores debet: & quod ad animi cruciatum, coram Deo, qui eius vindictam sibi ad Roman. 12. referuauit illis verbis. *Mibi vindicta, vt ego retribuam dicit dominus*: ne odii, & hostilitatibus, pro animi cruciatu, & dolore vindicando se se homines discerperent, & discerperent; vt contr. de Incarnat. naturalem in æternitate penæ ob mortale quoduis infligenda iustitiam Dei probantes explicabamus.